

Bir Post-Truth Belgesel Örneği: *İsmet Ve Serisi*

A Post-Truth Documentary Example: *The İsmet Ve Series*

Nuriye Çelik, Doç. Dr., Sinop Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi,
E-posta: nuriyesenelcelik@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0001-6368-1956
Araştırma Makalesi/Research Article

Öz

Post-truth çağında bilgiye ulaşma ve sunma biçimleri hızla değişirken, bu süreçte mizahi belgesellerin rolü giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Özellikle günümüz medya ortamında, bilimsel bilgiyi eğlenceli ve düşündürücü bir şekilde aktaran yapımlar, geniş kitlelere ulaşma potansiyeline sahiptir. Bu çalışma, *İsmet Ve* serisinin post-truth bağlamında bilimsel bilgi sunumunu nasıl dönüştürdüğünü ve izleyiciler üzerinde nasıl bir etki yarattığını incelemektedir. Araştırma kapsamında, serinin “Evren & Bilim & Uzay & Dünya” ve “Evrin & İnsan & Yoğurt & Çağ” adlı iki bölümü seçilmiş; bu bölümlerin bilimsel bilgiyi nasıl işlediği ve anlatı yapılarının izleyici algısını nasıl şekillendirdiği analiz edilmiştir. Ayrıca toplamda 990 YouTube yorumu tematik kodlama yöntemiyle değerlendirilerek, izleyicilerin mizahi bir anlatımla sunulan bilimsel bilgilere nasıl tepki verdiği detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler:

post-truth, mizahi
belgesel, bilim
iletişimi, medya
sosyolojisi, izleyici
etkileşimi

Bulgular mizahi anlatımın bilimsel konulara ilgiyi artırdığını, eleştirel düşünmeyi teşvik ettiğini ve toplumsal meselelere yönelik farkındalık yarattığını göstermektedir. Bununla birlikte, bazı izleyiciler, mizahın bilginin anlaşılmasını kolaylaştırmasına rağmen bilimsel ciddiyeti azalttığı yönünde eleştiriler getirmiştir. Dijital medya ortamındaki geniş izleyici etkileşimi, mizahi belgesellerin bilim iletişimde etkili bir araç olabileceğini göstermektedir. Sonuç olarak, *İsmet Ve* serisi, post-truth çağında bilimsel bilginin mizahi anlatılar yoluyla nasıl dönüştüğünü ve toplumsal etkileşimleri nasıl şekillendirdiğini anlamak için önemli bir örnek sunmaktadır.

Abstract

In the post-truth era, how information is accessed and presented rapidly evolves, making humorous documentaries increasingly significant. Particularly in today's media landscape, productions that convey scientific knowledge in an entertaining and thought-provoking manner have the potential to reach broad audiences. This study examines how the *İsmet Ve* series transforms the presentation of scientific knowledge within the post-truth context and what kind of impact it has on viewers. As part of the research, two episodes—“Evren & Bilim & Uzay & Dünya” and “Evrin & İnsan & Yoğurt & Çağ”—were selected to analyze how they engage with scientific knowledge and how their narrative structures shape audience perception. Additionally, 990 YouTube comments were analyzed using thematic coding to gain insights into how viewers respond to scientific content presented through humor.

Keywords:

post-truth, humorous
documentary, science
communication, media
sociology, audience
engagement

Findings indicate that humorous narratives enhance interest in scientific topics, encourage critical thinking, and raise awareness of social issues. Some viewers noted that while humour facilitates comprehension, it also reduces the perceived seriousness of scientific content. The strong audience engagement in digital media suggests that humorous documentaries can be effective for science communication. Ultimately, the *İsmet Ve* series provides a valuable example of how scientific knowledge is transformed through humour and how this transformation shapes social interactions in the post-truth era.

Başvuru Tarihi: 16.02.2025

Yayına Kabul Tarihi: 17.06.2025

Çelik, N. (2025). Bir post-truth belgesel örneği: *İsmet Ve* serisi. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi (KIAD)*, (14), 64-90. DOI: 10.56676/kiad.1640990

Giriş

Post-truth¹ çağında bilgiye erişim ve bilgi sunum biçimleri değişirken, mizahi belgesellerin bu süreçteki rolü giderek önem kazanmaktadır. “İsmet Ve” gibi yerel yapımlar, gerçeği çarpıtmadan, mizah yoluyla toplumsal meseleleri ele alarak hem eğlendirici hem de düşündürücü bir medya formatı oluşturur. Bu çalışma, mizahi belgesel türünün toplumsal eleştiri kapasitesini ve dijital medya ortamında nasıl bir etkileşim dinamiği yarattığını ortaya koyarak, medya sosyolojisi literatürüne katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Çalışmada bilimsel bilginin anlatım diline dair analiz yapabilmek adına “İsmet Ve” serisinden evrim ve bilim konulu ilk iki bölüm seçilmiştir. Ayrıca ilk iki bölümün seçilmesi araştırmaya konu edilen izleyici yorumlarının sayısının analize imkan verecek sayıda olmasına da katkı sağlamaktadır. “Evren & Bilim & Uzay & Dünya” (Serinin 1. Bölümü) ve videoya yapılan 461 yorum ile “Evrim & İnsan & Yoğurt & Çay” (Serinin 2. Bölümü) ve videoya yapılan 529 yorum tematik kodlama ile analiz edilmiştir.

Çalışmanın sonucunda, mizahi belgesellerin bilimsel bilgi sunumundaki etkisinin post-truth çağında bilgiye erişim ve algı süreçleri bağlamında önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Yapılan analizler, “İsmet Ve” serisinin mizahi ve ironik anlatımı sayesinde izleyicilerin bilimsel konulara ilgisini artırdığını, eleştirel düşünmeyi teşvik ettiğini ve toplumsal meselelere yönelik farkındalık yarattığını göstermektedir. İzleyici yorumlarının tematik kodlama ile analizi sonucunda, bilimsel bilgiye yönelik olumlu tepkilerin ağırlıkta olduğu; mizahın bilginin anlaşılmasını kolaylaştırdığı ancak bazı izleyiciler tarafından bilimsel ciddiyeti azalttığı yönünde eleştiriler aldığı belirlenmiştir. Program, bilginin eğlenceli bir şekilde sunulmasının yanı sıra, bilim karşıtı söylemleri hiciv yoluyla eleştirerek, hegemonik bilgi yapılarının sorgulanmasını da teşvik etmektedir. Çalışma, mizahi belgesellerin akademik ve popüler bilim anlatıları arasındaki etkileşimi anlamada katkılar sunmayı hedeflemiştir.

Teorik Çerçeve: Post-Truth Çağında Belgeseller

Medya yalnızca bilgi ileten araçlar olmayıp aynı zamanda insan duyularını genişleten ve toplumsal dönüşümleri şekillendiren teknolojiler olarak insanın algılama biçimlerini ve toplumsal yapıları dönüştürür (McLuhan, 1964). Bu dönüşüm sürecinin görünen en temel amacı bilgi vermektir. Bilginin medya aracılığıyla kamuoyuna ulaştığı en önemli alanlardan biri belgesellerdir. Belgeseller, geleneksel olarak gerçek bilginin iletilmesi ve izleyicileri dünya meseleleri hakkında eğitme amacı güden bir tür olarak kabul edilmiştir. Belgesel sinemasının anlatı yapısı ve izleyiciyle etkileşim stratejileri önemli değişimler geçirmiştir. Nichols (2024), geleneksel belgesellerin klasik anlatı formatlarından uzaklaşarak, izleyiciyi sürece dahil eden yenilikçi hikâye anlatım biçimlerine yöneldiğini öne sürmektedir. Klasik belgeseller genellikle doğrudan bir anlatı yapısını takip eder, bilgiyi öğretici bir yaklaşımla sunar ve nesnellığe vurgu yapar. Ancak alternatif anlatılar, bu geleneksel yaklaşıma meydan okuyarak mizah, hiciv ve kişisel anlatılar gibi unsurları içermektedir (Wang, 2022). Belgesel sineması, tarihsel olarak nesnel bilgi sunma amacı güden bir tür olarak kabul edilse de günümüzde bu format

¹Post-truth kavramına ilişkin yapılan birkaç tanımının içinde, hakikatin önemsizleşmesi (Alpay,2020:16) anlamı ima edilerek bu çalışmada kullanılmış olup, Türkçe akademik yazında yer yer kullanıldığı gibi, kavramın orijinal haliyle çalışmada kullanılmasına karar verilmiştir.

giderek daha fazla kurgu unsurları, mizahi öğeler ve eleştirel anlatım biçimleri içermeye başlamıştır. Özellikle mockumentary (sahte belgesel) türü, belgesel estetiğini kullanarak kurgusal veya mizahi içerik üreten yapımları ifade etmektedir. Bu türdeki yapımlar, gerçek belgesellerin anlatı tekniklerini taklit ederek, hem izleyiciyi eğlendirmeyi hem de toplumsal ya da bilimsel konulara eleştirel bir bakış sunmayı amaçlamaktadır (Rhodes, 2006; Aufderheide, 2007). Özellikle post-truth çağında, mizahi belgeseller ve mockumentary’ler, bilginin eğlenceli ve düşündürücü biçimde sunulmasını sağlayarak, izleyicinin medya okuryazarlığını geliştiren bir işlev görebilmektedir (Chattoo, 2020). Dünyada büyük ilgi gören *Cunk on Earth* gibi yapımlar, bilimsel konuları hiciv ve absürt mizah yoluyla ele alarak, izleyicinin hem eğlenmesini hem de geleneksel bilgi üretim biçimlerini sorgulamasını sağlamaktadır (Roscoe & Hight, 2001; Hight, 2010).

Cunk on Earth, İngiltere’de 2023 yılında yayımlanan, beş bölümden oluşan ve tarih ile bilimsel konuları absürt mizah eşliğinde ele alan bir mockumentary dizisidir. Sunuculuğunu Diane Morgan’ın üstlendiği bu yapım, hem eleştirmenlerden hem de izleyicilerden büyük beğeni toplamıştır. 2023 yılında Netflix platformunda yayımlandıktan sonra geniş bir izleyici kitlesine ulaşmış ve kısa sürede uluslararası alanda kültürel bir fenomen hâline gelmiştir. Program, Rotten Tomatoes üzerinde %100 eleştirmen puanı alarak eleştirel başarıya ulaşmış, IMDb’de ise 8.2 puanla izleyicilerden de yüksek not almıştır (Rotten Tomatoes, 2023; IMDb, 2024). Dizi, BAFTA dahil olmak üzere çeşitli ödül törenlerinde aday gösterilmiş ve "en iyi komedi belgesel formatı" olarak nitelendirilmiştir (BAFTA, 2023). Bu başarı, mockumentary türünün günümüzde hem popüler medya hem de akademik tartışmalarda yeniden önem kazandığını göstermektedir. Hight (2010), mock belgesellerin yalnızca parodi değil, aynı zamanda bilgi üretimi, otorite ve medya eleştirisi bağlamında güçlü bir metadiskur sunduğunu vurgulamaktadır. Özellikle *Cunk on Earth*’ün kurgusal sunucusu Philomena Cunk’un gerçek uzmanlarla yaptığı söyleşilerde mizah ile bilgi arasındaki sınırı belirsizleştirmesi, bu türün post-truth çağında epistemolojik kırılmaları yansıtan işlevini öne çıkarır (Roscoe & Hight, 2001; Chattoo, 2020). Bu bağlamda, *Cunk on Earth* yalnızca mizahi bir yapım değil, aynı zamanda belgeselin bilgiyle kurduğu ilişkinin dönüştüğüne dair ampirik bir göstergedir.

Benzer şekilde “*İsmet Ve*” serisi de mockumentary estetiğinden beslenerek, bilimsel bilginin mizahi bir dille sunulması yoluyla post-truth çağında bilgiye erişimin dinamiklerini dönüştüren bir anlatı modeli sunmaktadır. Bu bağlamda, mizahi belgesellerin yalnızca eğlenceli içerikler değil, aynı zamanda toplumsal eleştiri ve bilim iletişimi açısından önemli araçlar olduğu söylenebilir. Bu değişim, medya tüketim alışkanlıklarının da değişmesiyle bağlantılıdır; günümüz izleyicileri, duygusal olarak kendileriyle örtüşen ve etkileşim kurabilecekleri içerikleri giderek daha fazla talep etmektedir. Alternatif anlatılara yönelim, izleyici katılımı açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır. Mizah ve eleştirel bakış açısı kullanarak modern belgeseller izleyiciyi anlatının içine çekmekte ve onları sürecin bir parçası haline getirmektedir. Bu durum, izleyicinin konuya dair eleştirel düşünmesini teşvik eder ve tartışmalara katılımını artırır (Syofyan, 2019). Nichols (2024), bu katılımcı yaklaşımın belgesellerin etkisini artırdığını ve karmaşık konuların daha derinlemesine ele alınmasına olanak sağladığını vurgulamaktadır. Ancak burada söz konusu olan anlatı tarzı, Nichols’un “katılımcı kip” (participatory mode) olarak tanımladığı belgeselcinin doğrudan olaya dâhil olduğu yapısal biçimden çok, “yansıtıcı kip” (reflexive mode) ve “performatif kip”

(performative mode) ile daha yakından ilişkilidir. *İsmet Ve* gibi mockumentary estetiğiyle yapılandırılmış belgeseller, anlatının yapay doğasını görünür kılarak izleyiciyi belgeselin kurgu yönü üzerine düşünmeye davet eder. Bu yapı, gerçeklik ve temsil ilişkisini sorunsallaştırarak izleyicinin hem içerikle hem de biçimle eleştirel bir ilişki kurmasını sağlar. Mizah günümüz belgesellerinde güçlü bir araç olarak kullanılmakta ve ciddi konuların izleyiciye daha anlaşılır ve samimi bir şekilde aktarılmasını sağlamaktadır. Mizah ve eleştirel yorumun birleşimi, geleneksel anlatılara meydan okuyarak izleyicinin eğlenirken düşünmesini de sağlamaktadır (Chattoo, 2018). Zemanek (2022), mizahın özellikle tartışmalı konuların ele alınmasında önemli bir rol oynadığını ve açık diyalogları teşvik ettiğini belirtmektedir. Günümüzde mizah ve eleştirel perspektifi birleştiren birçok belgesel, alternatif anlatı yaklaşımını benimsemektedir. Örneğin, *Cunk on Earth* hiciv yoluyla tarihsel ve bilimsel temaları işler, izleyiciyi eğlendirirken aynı zamanda yerleşik anlatıları sorgulamaya teşvik eder (Li, 2023). Benzer şekilde, *The Last Dance*, Michael Jordan'ın kariyerini anlatırken mizah ve kişisel hikâye anlatımını harmanlayarak çok katmanlı bir anlatım sunmaktadır (Chauhan, 2024). Bu örnekler, alternatif anlatıların izleyiciyle bağ kurmada ve eleştirel düşünmeyi teşvik etmede nasıl etkili olduğunu göstermektedir.

Belgesel anlatımının evrimi, türün geleceği açısından önemli soruları gündeme getirmektedir. Alternatif anlatılar yaygınlaştıkça, karmaşık meselelerin aşırı basitleştirilmesi ya da eğlencenin doğruluk kaygısının önüne geçmesi gibi riskler de beraberinde gelmektedir (Koch, 2023). Bununla birlikte, bu dönüşüm, yenilikçi anlatım biçimlerinin gelişmesine zemin hazırlayarak, izleyicinin dikkatini çeken ve farklı iletişim stratejileri sunan yöntemlerin öne çıkmasına olanak tanımaktadır. Özellikle mizahi anlatım biçimlerinde, bilgi ile eğlence arasındaki sınır belirsizleşirken, gerçeklik ile kurmaca arasındaki geçişkenlik izleyiciyle daha karmaşık bir ilişki kurmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda, mockumentary gibi türler doğruluk iddiasında bulunmaktan çok, doğruluğun nasıl kurulduğunu ve sorgulandığını sahneleme biçimi olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla belgeselin biçimsel ve içeriksel dönüşümü, yalnızca iletişimsel değil, aynı zamanda epistemolojik bir kırılmayı da yansıtmaktadır. Bu nedenle, bu tür içeriklerde izleyici katılımı ve bilgi aktarımı arasındaki ilişkinin yeniden düşünülmesi, günümüz medya ortamının değişen dinamiklerini anlamak açısından önem taşımaktadır. Bu dönüşüm tarihsel olarak medya teknolojilerindeki gelişmeler, toplumsal talepler, kültürel üretim biçimleri ve politik rejimlerle paralel olarak şekillenmiştir. Özellikle dijitalleşme, izleyici etkileşiminin artması ve platform tabanlı yayıncılığın yaygınlaşması, belgesel formatlarının biçim ve içerik açısından çeşitlenmesine yol açmıştır (Aufderheide, 2007). Bu bağlamda, post-truth çağı bu dönüşümün güncel nedenlerinden biri olarak değerlendirilebilir. McIntyre (2018) ve Fuller (2018), post-truth çağını, nesnel hakikatlerin bireysel inançlar ve duygusal söylemler karşısında geri plana itildiği bir dönem olarak tanımlar. Post-truth terimi, kamuoyunun şekillendirilmesinde nesnel gerçeklerden ziyade duygusal ve bireysel inançlara yapılan vurgunun ağır bastığı bir kültürel ve siyasi ortamı ifade etmektedir (McIntyre, 2018). Dijital medyanın yükselişiyle bu durum daha da belirginleşmiş, algoritmaların kullanıcıların mevcut görüşleriyle örtüşen içerikleri önceliklendirmesi nedeniyle yankı odaları oluşmuştur (Pariser, 2011). Bu seçici maruz kalma olgusu, bireylerin farklı bakış açılarından yalıtılmasına ve bilimsel kavramlara ilişkin algılarının çarpıtılmasına yol açmaktadır. Dijital medya platformları, içeriklerin doğruluğundan ziyade kullanıcı etkileşimini

önceliklendiren algoritmalar kullanmaktadır. Pariser (2011), bu algoritmik kürasyonun geri bildirim döngüleri yaratarak mevcut inançları pekiştirdiğini ve bireylerin çeşitli bakış açılarına maruz kalma olasılığını azalttığını öne sürmektedir. Bu bağlamda, ampirik kanıtlara ve akademik uzlaşıya dayanan bilimsel bilgi, sıklıkla sansasyonel veya duygusal anlatılar tarafından gölgede bırakılmaktadır. Bu durum, kamunun bilimsel söyleme anlamlı bir şekilde katılımını nasıl etkilediğine dair önemli soruları gündeme getirmektedir. Tıpkı Baudrillard (2011), simülasyon kavramında ortaya koyduğu gibi gerçekliğin yerine onun temsillerinin geçtiği bir dönem olarak post-truth çağında bilgi giderek daha fazla eğlenceyle iç içe geçmekte, bu da eğitsel içeriklerin doğruluktan çok izleyici etkileşimini önceleyen bir biçimde sunulmasına yol açmaktadır.

Post-truth çağında, bilimsel bilginin meşruiyeti önemli dönüşümler geçirmiştir; bu değişim, medya sosyolojisi ve bilim sosyolojisinin dinamikleri tarafından şekillendirilmiştir. Bu dönem, yerleşik bilimsel otoritelere yönelik artan şüphecilikle karakterize edilmektedir; duygusal söylemler ve kişisel inançlar, sıklıkla ampirik kanıtların önüne geçmektedir. Gerçek ile kurgu arasındaki sınırların bulanıklaşması, bilimsel kurumlara yönelik bir güven krizine yol açmıştır. Palliser ve Dodson (2019), bilimle ilgili kamusal algının giderek daha fazla belirsizlikler ve çatışmalar tarafından şekillendiğini, açık ve net doğruların ise geride kaldığını öne sürmektedir. Bu olgu, sosyal medyanın yükselişiyle daha da pekişmiştir; zira sosyal medya, yanlış bilgilerin hızla yayılmasını kolaylaştırmakta ve öznel hakikat yorumlarının gelişebileceği ortamlar yaratmaktadır (Webb & Jirotko, 2017; Lewandowsky vd., 2017). Bu değişimin sonuçları derindir. Harambam vd. (2022), parçalanmış bir epistemolojik ortamın tehlikelerine dikkat çekerek, birbiriyle çelişen çoklu anlatıların bir arada var olmasının ortak bir gerçeklik kavramını zayıflatıldığını vurgulamaktadır. Bu durum, özellikle COVID-19 pandemisi gibi kriz anlarında belirgin hale gelmiştir; virüs ve onun yönetimi hakkında çoğalan farklı anlatılar, kamuoyunda kafa karışıklığına ve güvensizliğe yol açmıştır (Harambam vd., 2022). Bilimsel uzmanlığa yönelik güvenin aşınması yalnızca yanlış bilginin bir sonucu değildir; aynı zamanda ekonomik eşitsizlik ve azalan sosyal sermaye gibi daha geniş sosyo-politik dinamiklere de dayanmaktadır. Bu dinamikler, ana akım epistemik otoritelere karşı kutuplaşmayı ve şüpheciliği beslemektedir (Lewandowsky vd., 2017; Hess, 2020). Bruno Latour'un bilimsel bilginin toplumsal inşasına dair görüşleri, bu değişimleri anlamak için kritik bir çerçeve sunmaktadır. Latour, bilimsel bilginin yalnızca nesnel gerçekliklerin bir yansıması olmadığını, aksine çeşitli aktörler ve kurumların dahil olduğu karmaşık toplumsal süreçler aracılığıyla inşa edildiğini savunmaktadır (Lima vd., 2019). Latour'un bu yaklaşımı, post-truth çağında bilimsel iddiaların meşruiyetinin giderek daha fazla sorgulanmasıyla örtüşmektedir. Bilim sosyolojisi literatüründe, Fujimura ve Holmes (2019) bilimsel uygulamaların temelini oluşturan toplumsal değerler ve uzman emeğinin kamusal söylemde sıklıkla göz ardı edildiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, post-truth siyasetin yükselişi, bilim ve teknoloji çalışmaları alanının bu zorluklarla nasıl başa çıkması gerektiğini yeniden düşünmeye itmiştir. Bazı akademisyenler, bilim ve teknoloji çalışmalarının post-truth ortamını karakterize eden göreceliğe istemeden katkıda bulunduğunu öne sürerken, diğerleri bilim okuryazarlığının ve kamusal bilim anlayışının önemini vurgulayan daha katılımcı bir yaklaşımı savunmaktadır (Valladares, 2022; Lima & Nascimento, 2022). Kopf ve arkadaşlarının (2019) da vurguladığı üzere, yanlış bilgilere karşı incelikli ve çok katmanlı yanıtlar geliştirmek, yalnızca bilgi kirliliğiyle mücadelede değil, aynı zamanda güvenilir

bilimsel iletişimi teşvik ederek kamu güvenini yeniden tesis etmek açısından da kritik bir rol oynamaktadır.

Bilginin eğlence ile harmanlanması, karmaşık konuların daha erişilebilir hale gelmesini sağlasa da izleyicilerin yüzeysel bir anlayış geliştirmesine de neden olabilir. Ancak post-truth döneminin yükselişi, belgesellerin hakikati nasıl sunduğunun yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Yukarıda da değinildiği gibi, dünyada büyük beğeni toplayan *Cunk on Earth* serisi, karmaşık konuları mizah ve hiciv yoluyla ele alarak bu değişimin örneklerinden biri olmuştur. Bu seri çalışmaya konu edinen “İsmet Ve” serisinin de esin kaynağını oluşturmaktadır. Post-truth dönemi, nesnel gerçeklerin etkisinin azaldığı ve bireysel inançlar ile duyguların ampirik kanıtlardan daha fazla ön plana çıktığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Wang, 2022). Bu değişim, belgesel yapımı üzerinde de derin etkiler yaratmış, yapımcıları, yanlış bilginin ve duygusal yönlendirmelerin baskın olduğu bir ortamda içerik üretmeye zorlamıştır (Syofyan, 2019). Eğlence ve eğitimin iç içe geçtiği belgeseller, *Cunk on Earth* örneğinde görüldüğü gibi, izleyiciyi hem bilgilendirmek hem de eğlendirmek için mizahı bir araç olarak kullanmaktadır. Mizah, belgesellerde karmaşık konuları daha erişilebilir hale getiren güçlü bir araçtır. *Cunk on Earth*, tarihsel ve bilimsel temaları ele alırken hicvi kullanarak izleyicilerin ilgisini çeker ve onları geleneksel belgesel formatlarına kıyasla daha fazla etkiler (Chattoo, 2018). Zemanek (2022), belgesellerdeki görsel ve sözlü anlatımların izleyici algısını nasıl şekillendirdiğini tartışarak, mizahın yalnızca eğlendirmekle kalmayıp aynı zamanda eleştirel düşünmeyi teşvik ettiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, *Cunk on Earth* izleyicileri eğlendirirken, ele aldığı konular hakkında eleştirel düşünmeye de yönlendirmektedir.

Belgesellerin değişen dili, izleyici katılımını da farklı biçimlerde etkilemiştir (Li, 2023). Günümüzde belgeseller, geleneksel bilgi aktarımından ziyade, izleyiciyi içeriğe dahil eden etkileşimli bir deneyim sunmaya başlamıştır. Böylece mizahi anlatım, izleyicilerin yerleşik anlatıları sorgulamalarını teşvik ederek içeriğe daha derinlemesine dahil olmalarına olanak tanımaktadır. Bu katılımcı yaklaşım, medya yakınsaması çağında geleneksel belgesel izleyicilerinin, hikâye anlatım sürecinde daha aktif roller üstlenmesini kolaylaştırmaktadır. Belgesellerde mizah ve gerçek bilginin harmanlanması, post-truth çağında hakikatin doğasına ilişkin önemli soruları gündeme getirmektedir. Bunun yanında mizah toplumsal eleştiri aracı olarak kullanılabilir. Hiciv ve ironi yoluyla iktidar ilişkileri sorgulanabilirken, mizah aynı zamanda statükoyu pekiştiren bir araç olarak da işlev görebilir (Billig, 2005). Dolayısıyla mizah yalnızca bireysel bir ifade biçimi değil, toplumsal yapıların şekillenmesinde ve sürdürülmesinde etkili bir unsur olarak belgeselin hikaye anlatımında belirleyici bir rol üstlenmektedir. *Cunk on Earth* gibi belgeseller izleyicileri cezbetme konusunda etkili olsa da karmaşık konuların aşırı basitleştirilmesi veya yanlış anlaşılmalara yol açma riskini de taşımaktadır (Chauhan, 2024). Belgesellerin gerçekliği temsil etme biçimleri bir üretim ve inşa sürecinden geçmekte, belirli anlatı yapıları, montaj teknikleri ve seçici içerik kullanımı ile şekillendirildiği belirli ideolojik çerçeveler üretmektedir (Rosenthal & Corner, 2005). Dolayısıyla bir medya ürünü olarak belgeseller de kullandıkları dil, içeriğin sunumu ve hitap ettiği kitleye verdiği mesajla analiz edilmesi gereken içeriklerdir. Bu bakış açısı ve değişen belgesel hikaye anlatım tarzını dikkate alarak, bu çalışma *İsmet Ve* serisinden iki bölüm seçerek, değişen belgesel anlatım tarzına dikkat çekmekte; belgeselin yayınlanma yeri olan YouTube’daki video

yorumlarını da analize dahil ederek bu tarz mizahi bir belgesel içeriğinin izleyicilerde yarattığı algıyı yorumlamaya çalışmaktadır. Analiz sürecinde kullanılan teorik çapalar post-truth kavramı ve etkileri, absürt mizah, ironi ve dil oyunları ile sunarak bilimsel bilginin erişilebilirliği, dijital medyada bilim içeriklerinin yayılımına bağlı olarak ortadan kalkan yankı odaları ve didaktik bir öğrenme sürecinden bağımsız ilerleyen düşündürücü ve sorgulayıcı içerik sunumudur.

Metodoloji

Bu çalışma, *İsmet Ve* serisini, post-truth çağında mizahi belgesel formatının dönüşen doğasını anlamak amacıyla incelemektedir. Araştırma, belgeselin gerçeği eğlenceli bir biçimde sunarak nasıl toplumsal eleştiri ve farkındalık yarattığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. *İsmet Ve* serisi, 2024 yılında yayımlanmaya başlamış olup, her biri sekiz bölümden oluşan üç sezondan meydana gelmektedir ve hâlen YouTube platformunda izleyiciyle buluşmaktadır. Bu çalışma kapsamında analiz edilen “Evren & Bilim & Uzay & Dünya” başlıklı ilk bölüm, makalenin yazıldığı tarih itibarıyla 567 bin, “Evrin & İnsan & Yoğurt & Çağ” başlıklı ikinci bölüm ise 439 bin kez izlenmiştir.

Çalışmada evrim ve bilim konulu iki bölüm seçilerek, bilimsel bilginin anlatım dilini analiz etme imkânı bulunmuştur. “Evren & Bilim & Uzay & Dünya” (Serinin 1. Bölümü) ve videoya yapılan 461 yorum ile “Evrin & İnsan & Yoğurt & Çağ” (Serinin 2. Bölümü) ve videoya yapılan 529 yorum tematik kodlama ile analiz edilmiştir. Serinin ilk bölümü 14 dakikalık, ikinci bölüm 21 dakikalık YouTube videolarıdır. Analiz için YouTube Transcript eklentisinden faydalanmış, video içeriğindeki tüm metin bu yapay zeka aracılığıyla elde edilmiş ve metne içerik analizi yapılmıştır. Çalışmadaki tüm tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmanın yanıtlamaya çalıştığı sorular şunlardır:

1. *İsmet Ve* gibi mizahi belgeseller, toplumsal meseleleri eğlenceli bir formatta sunarak izleyici algısını nasıl etkiler?
2. Post-truth çağında, mizahi belgesel formatının toplumsal eleştiri ve farkındalık yaratma gücü nedir?
3. Dijital medya ortamında *İsmet Ve*’nin izleyici etkileşimleri, programın toplumsal etkisini nasıl şekillendirir?
4. *İsmet Ve*’nin mizahi ve ironik dili, hegemonik söylemlerin sorgulanmasına nasıl katkı sağlar?

Bu araştırma sorularını temele alarak hazırlanan hipotezler şunlardır:

1. H1: *İsmet Ve*, eğlenceli ve mizahi diliyle izleyicilerin toplumsal meselelere yönelik ilgisini artırır ve eleştirel düşünmeyi teşvik eder.
2. H2: Mizahi belgesel formatı, post-truth çağında bilgiye duyulan güveni sarsmadan, toplumsal farkındalık yaratmada etkili bir araçtır.
3. H3: Dijital medya platformlarında *İsmet Ve*’ye yönelik izleyici yorumları ve paylaşımlar, belgeselin kamusal tartışma alanı yaratma kapasitesini güçlendirir.

4. H4: *İsmet Ve* serisi, mizahi anlatımı sayesinde hegemonik söylemleri sorgulayan alternatif bir kamusal alan oluşturur.

Çalışmada nitel veri analizi yöntemi olarak tematik analiz (Braun & Clarke, 2006) kullanılmıştır. Tematik analiz, metinlerden belirli temaları ve kalıpları ortaya çıkarmaya yönelik sistematik bir analiz süreci sunar. Bu bağlamda, *İsmet Ve* serisinin iki bölümü hakkındaki 990 YouTube yorumu toplanmış ve içerik analizi yapılmıştır. Verilere manuel kodlama yöntemi uygulanmıştır. Braun ve Clarke (2006) tarafından önerilen tematik analiz yöntemi takip edilmiştir:

1. Veriyle Tanışma: Yorumlar YouTube Transcript eklentisiyle alınmış ve ön inceleme yapılmıştır.
2. İlk Kodların Oluşturulması: Her yorum, belirli temalarla ilişkili olacak şekilde açık kodlama yöntemiyle analiz edilmiştir.
3. Temaların Belirlenmesi: Kodlar bir araya getirilerek beş ana tema oluşturulmuştur:
 - Bilimsel Bilgi ve Eğitici İçerik
 - Mizahi Yaklaşım ve Absürt Komedi
 - Dijital Yayılım ve İzleyici Etkileşimi
 - Toplumsal Eleştiri ve Hegemonik Söylem
 - Uluslararası Karşılaştırmalar
4. Raporlama: Elde edilen temalar, makalenin bulgular ve tartışma bölümünde detaylı olarak ele alınmıştır.

Çalışmada analiz edilen 990 YouTube yorumu, “*İsmet Ve*” serisinin iki bölümü hakkında yazılmıştır. Veriler 4 aylık bir süre içinde (Eylül-Aralık 2024) toplanmış ve spam/tekrarlayan yorumlar analiz dışı bırakılmıştır. Açık kodlama tekniği ile her yorum, en fazla iki temaya atanmıştır. Her temaya ait örnek yorumlar, bulgular kısmında tablolar halinde sunulmuştur. Kodlama güvenilirliğini sağlamak amacıyla test-retest yöntemi uygulanmıştır. İlk kodlama sürecinin tamamlanmasından iki hafta sonra, sembolik olarak rastgele seçilmiş 100 YouTube yorumu tekrar kodlanarak ilk kodlamalar ile uyumluluk oranı hesaplanmış, kodlamaya son şekli verilmiştir.

Bulgular kısmında “*İsmet Ve*” serisinin iki ayrı bölümü içeriksel olarak analiz edilmiştir. Her iki bölüm farklı bilimsel temaları ele almakta ve anlatı stratejileri bakımından belirli benzerlikler taşısa da temsil ettikleri kavramsal çerçeveler ve mizahi yaklaşımlar özgünlük arz etmektedir. Bu nedenle, analizlerin her bölüm için ayrı başlıklar altında sunulması, anlatı yapısındaki farklılıkları daha açık biçimde ortaya koymak açısından tercih edilmiştir. Bununla birlikte, benzer temaların her iki bölümde nasıl işlendiği gerektiğinde karşılaştırmalı ifadelerle birlikte değerlendirilmiştir. Başlıklandırmadaki bu yapı, tekrarın önüne geçmekle birlikte içerik çeşitliliğini vurgulamak ve analizin bütünlüğünü korumak amacı taşımaktadır.

Bulgular ve Tartışma

“Evren & Bilim & Uzay & Dünya” (Serinin 1. Bölümü)

"Evren & Bilim & Uzay & Dünya", *İsmet Ve* serisinin ilk bölümü olup, evrenin oluşumu, bilimsel keşifler ve uzayın gizemleri üzerine mizahi bir anlatım sunan 14 dakikalık bir video içeriğidir. Bölümde, Büyük Patlama (Big Bang), evrenin genişlemesi, gezegenler, gök cisimleri ve uzayda yaşam olasılığı gibi bilimsel konular ele alınırken, bilim ve astroloji arasındaki farklar da eğlenceli bir dille işlenmektedir. 2024 yılında YouTube üzerinden yayınlanan bu bölümde, astronomi, fizik ve meteoroloji alanlarından bilim insanları konuk edilmiş, ayrıca bilim dışı inanışlara eleştirel bir bakış açısı sunmak adına bir astrolog da programa dahil edilmiştir. Bilimsel bilgiyi mizahi bir üslupla sunan bu bölüm, izleyiciler tarafından büyük ilgi görmüş ve hem bilimsel hem de toplumsal konulara eleştirel bir perspektif getiren bir format olarak değerlendirilmiştir. Video içeriğine dair analiz kullanılan dil, bilginin sunumu ve eleştirileri etrafında gerçekleşmiş, ardından izleyici yorumlarına tematik analiz yapılmıştır.

Video İçeriğinin Analizi

a. *Mizahi ve İronik Dil Kullanımı*

Bu bölümde bilimsel konular mizahi ve ironik bir dille sunularak izleyiciye daha eğlenceli bir anlatı şeklinde sunulmaktadır. Büyük Patlama (Big Bang) teorisi, evrenin genişlemesi, galaksiler ve gezegenler, uzayda yaşam gibi ağır akademik kavramlar, beklenmedik espriler ve günlük hayatla bağlantılar kurularak anlatılmaktadır. Mizahi bozma tekniğiyle, "Yani büyük bir patlama yok mu?" ifadesi kullanılarak, Big Bang'ın yanlış anlaşılan yönlerine vurgu yapılırken izleyiciye komik bir hayal kırıklığı hissi yaşatılmıştır. Günlük dille bilimi yakınlaştırma stratejisi kapsamında, "Evrenin genişlemesi balon gibi düşünülür" açıklamasıyla soyut bilimsel kavramlar basitleştirilerek izleyicinin rahat anlaması sağlanmıştır. Skeptik mizah yaklaşımıyla ise Galileo'nun Engizisyon tarafından baskılanması anlatılırken, "Galileo torpil soktu ama yemedi" gibi ifadelerle tarihsel olaylar esprili bir çerçevede yeniden kurgulanmıştır. Bu strateji, belgeselin yalnızca bilimsel bilgi sunmadığını, aynı zamanda izleyiciyle duygusal bir bağ kurarak, eğlenceli bir öğrenme süreci sunduğunu göstermektedir.

b. *Abartı ve Günlük Konuşma Dili*

Program, akademik belgesellere özgü ciddi bir dilden ziyade, halk arasında kullanılan günlük dili benimseyerek izleyiciye daha yakın bir anlatım sunmaktadır. Bu yaklaşım, bilimsel bilgilerin daha anlaşılır ve ilgi çekici hâle gelmesine katkı sağlamaktadır. Gündelik kaygılarla bağlantı kurarak, "Bundan 4 milyar yıl önce kira derdi yoktu, çünkü ev yoktu." gibi esprilerle izleyicinin günlük yaşamıyla bilimsel bilgiyi ilişkilendirmesi sağlanmakta ve öğrenme süreci eğlenceli bir hâle getirilmektedir. Kasıtlı yanlış anlamalar, "Metalurji mi? Yoksa meteoroloji mi?" gibi diyaloglar aracılığıyla dil oyunlarını öne çıkararak programın mizahi yönünü güçlendirilmiştir. Astroloji eleştirisi kapsamında ise "Ben Akrep'im, severken de öldürürüm" ifadesi, astrolojinin popüler kültürdeki yansımalarına yönelik ironik bir eleştiri içermekte ve bilim ile batıl inançlar arasındaki fark mizahi bir dille vurgulanmaktadır. Bu tür bir dil kullanımı, özellikle genç izleyiciler için bilimin sıkıcı bir konu olmadığını mesajını vermekte etkili olmaktadır.

c. *Post-Truth Bağlamında Bilginin Sunumu*

İsmet Ve serisi, post-truth çağında bilginin mizahi bir çerçevede nasıl sunulabileceğini gösteren önemli bir örnek teşkil etmektedir. Program yanlış bilgi üretmeden, ancak bilimsel gerçekleri eğlenceli hâle getirerek izleyiciye sunmaktadır. Mizahi perspektif anlayışıyla, "Big Bang aslında bir patlama değil" gibi açıklamalar, bilimsel yanlış anlamaları düzeltirken popüler algıya yönelik esprilerle sunulmaktadır. Otoritelerle oyun oynama stratejisi kapsamında, Galileo ve Engizisyon Mahkemesi anlatısı, otoritenin bilimi nasıl bastırdığına dair eğlenceli bir hikâye kurarak izleyicinin bilim tarihine olan ilgisini artırmaktadır. Astroloji karşıtlığı ise programın astrolojiye ayırdığı bölümde açıkça görülmekte; ancak bu konu, astrolojiyi ciddiye almak yerine onu tiye alarak, post-truth çağında bilim dışı inanışların hâlâ ne kadar yaygın olduğunu vurgulamaktadır.

d. *Toplumsal Eleştiri ve Hegemonik Söylem*

Belgesel bilimsel konuları ele alırken toplumsal eleştirileri de ihmal etmemektedir. Özellikle hegemonik söylemlere yönelik dolaylı eleştiriler içeren anlatım dili, izleyiciyi düşündürmeye yönlendirmektedir. Kapitalist eleştiri bağlamında, "Uzayda yaşamak ister misiniz? Orada işsiz kalabilirsiniz." esprisi, uzayın keşfi ile günümüz ekonomik gerçeklikleri arasındaki çelişkilere gönderme yapmaktadır. Çevre bilinci vurgusu ise "Aslında biz 8 milyar değil, 32 milyar insanmıyız gibi üretip israf ediyoruz." ifadesiyle tüketim alışkanlıklarına eleştirel bir bakış sunarak çevre sorunlarına dikkat çekilmektedir. Bilim otoritelerine eleştiri olarak da "Önce gezegen dediler, sonra cüce gezegen dediler." ifadesi, bilim dünyasındaki değişken tanımları hicvederek, bilginin mutlak olmadığını ve zamanla değişebileceğini esprili bir dille aktarmaktadır. Bu anlatım, belgeselin yalnızca eğitici değil, aynı zamanda eleştirel bir medya içeriği sunduğunu ve bilimsel bilginin toplumsal bağlamda nasıl ele alınabileceğini göstermektedir.

İzleyici Algısı ve Dijital Etkileşim Dinamikleri

Videoya yapılan 461 yoruma yapılan içerik analizinde şu temaların öne çıktığı görülmüştür:

Tablo-1: İzleyici Yorumlarında Tematik Analiz

Tema	Frekans	Öne Çıkan Yorumlar
Bilim	74	"Büyük Patlama gerçekte nasıl olmuş meğersem!" "Evrendeki genişlemeyi balonla anlatmaları harika."
Mizah	30	"Meteoroloji ile metalurji arasındaki diyalog beni bitirdi!" "Bu kadar komik bir belgesel görmemiştim."
Etkileşim	18	"Videonun altındaki yorumlarda kayboldum, herkesin düşünceleri harika." "Arkadaşlarıma izlettim, çok güldük."
Eleştiri	6	"Bazı yerlerde bilimsel ciddiyet korunmalıydı." "Astroloji eleştirisi biraz daha sert olabilirdi."

Bu tablo, programın bilimsel konuları mizahla işleme konusunda izleyici tarafından büyük oranda olumlu karşılandığını göstermektedir. Ancak bazı izleyiciler bilimsel ciddiyetin korunması gerektiği yönünde eleştiriler getirmişlerdir. Bu analiz, *İsmet Ve* serisinin bilimsel bilgiyi eğlenceli ve mizahi bir anlatımla sunarak, post-truth çağında

bilginin nasıl sunulabileceğini gösterdiğini ortaya koymaktadır. Program mizahi dil kullanarak bilimsel bilgiyi erişilebilir hâle getirirken, abartılı ve gündelik bir anlatımla izleyicinin bilime karşı ilgisini artırmaktadır. Post-truth çağında, yanlış bilgi üretmeden eğlenceli bir anlatımı koruyarak, izleyiciyi hem bilgilendirmekte hem de eğlendirmektedir. Bunun yanı sıra toplumsal eleştiriye ve hegemonik söylemlere yönelik ironi temelli yaklaşımı içermesi, programın yalnızca bilimsel bilgi sunmakla kalmayıp, izleyiciyi eleştirel düşünmeye teşvik eden bir içerik sunduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, çalışmada kullanılan veri seti yalnızca YouTube yorumlarıyla sınırlı olduğundan, programın toplumsal düzeyde ne ölçüde etki yarattığına ilişkin çıkarımlar, izlenme verileri, paylaşım oranları ve genel dijital erişimle birlikte değerlendirilmelidir. Analiz edilen “Evren & Bilim & Uzay & Dünya” ve “Evrin & İnsan & Yoğurt & Çağ” bölümleri sırasıyla 567 bin ve 439 bin izlenmeye ulaşmıştır. Bu sayılar, Türkiye’de kamuya açık platformlarda yayımlanan bilimsel içerikler açısından anlamlı bir erişim düzeyi göstermektedir. Üstelik, *İsmet Ve* serisi, Türkiye’de bilimsel içeriği mockumentary formatında, mizahi ve eleştirel bir yaklaşımla sunan nadir örneklerden biridir. Bu yönüyle, klasik belgesel formatına alternatif sunan ve post-truth bağlamında bilgiye erişim pratiklerini dönüştüren yerli bir medya deneyimi olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, *İsmet Ve - Evren & Bilim & Uzay & Dünya* bölümü, bilimsel içeriklerin geleneksel belgesel formatlarının dışına çıkılarak nasıl daha geniş bir izleyici kitlesine ulaşabileceğini gösteren önemli bir örnek olarak değerlendirilebilir. İzleyici etkileşimi ve yorumlar, *İsmet Ve* serisinin belirli bölümleri bağlamında izleyici algısını ve dijital ortamda oluşan tepkileri anlamak açısından değerli bir veri kaynağı sunmaktadır. Ancak bu yorumlar, yalnızca içeriği izleyip YouTube’da etkileşime giren sınırlı bir izleyici grubuna aittir. Bu nedenle programın dijital medyada ne derece geniş bir etki alanına ulaştığına dair çıkarımlar, yorumlara dayalı nitel analizle sınırlı kalmakta; izlenme sayıları, paylaşım oranları ve farklı belgesel türleriyle karşılaştırmalı izleyici analizleri gibi nicel göstergelerle desteklenmemektedir.

İsmet Ve - Evren & Bilim & Uzay & Dünya bölümüne gelen 461 yorumdan hareketle, izleyici tepkileri ayrıntılı bir tematik analize tabi tutulmuştur. Bu analiz bilimsel içerik, mizahi yaklaşım, izleyici etkileşimi, toplumsal eleştiri ve karşılaştırmalar üzerinden beş temel başlıkta ele alınacaktır.

a. *Bilimsel İçerik ve Eğitici Yön*

Programın bilimsel anlatımları, izleyiciler tarafından büyük ölçüde olumlu karşılanmıştır. Özellikle bilimsel konuların mizahi bir dille anlatılması, izleyicilerin dikkatini çekmiş ve karmaşık konuların daha anlaşılır hâle gelmesini sağlamıştır. Bilimsel bilgi ve açıklamalar, izleyiciler tarafından genellikle başarılı bulunmuş; evrenin genişlemesi gibi soyut kavramların balon örneğiyle anlatılması büyük ilgi görmüştür. Bilim insanları ve konuklar hakkında yapılan yorumlarda ise akademik kişilerin programa dâhil edilmesi beğenilmiş ve konukların esprili tepkileri dikkat çekmiştir. Bununla birlikte bazı izleyiciler bilimsel içeriğin kalitesine dair eleştirilerde bulunarak, bilimsel ciddiyetin korunması gerektiğini ve astroloji eleştirisinin daha sert olabileceğini ifade etmiştir. Genel olarak bu yorumlar, programın bilimi eğlenceli ve erişilebilir kılarak, aynı zamanda bazı izleyicilerin daha akademik bir sunum beklediğini ortaya koymaktadır.

Tablo-2: İzleyici Yorumlarında Bilimsel İçerik ve Eğitici Yön

Kategori	Öne Çıkan Yorumlar
Bilimsel Bilgi ve Açıklamalar	"Evrendeki genişlemeyi balonla anlatmaları harika." "Büyük Patlama gerçekte nasıl olmuş meğersem!" "Bilim insanının, bilim ile astrolojiyi aynı ciddiyetle ele alması çok komik."
Bilim İnsanlarına ve Konuklara Dair Yorumlar	"Profesör atmosferde karbondioksit yolladık dedi, ben de yolladım dedi, koptum." "Galileo'nun teleskopla uzaya bakması gerçekten tarihi bir an ama sunum çok iyiydi." "Evren ve uzay ve bilim bölümünde astroloji olması gerçekten ince bir espri anlayışı."
Bilimsel İçeriğin Kalitesi Üzerine Eleştiriler	"Bazı yerlerde bilimsel ciddiyet korunmalıydı." "Astroloji eleştirisi biraz daha sert olabilirdi." "Keşke daha fazla bilim insanı konuşsaydı, bilgi daha ön planda olabilirdi."

b. Mizahi Yaklaşım ve Absürt Komedi

Programın mizahi yaklaşımı, izleyiciler tarafından büyük ölçüde beğenilmiştir. Komedi unsurları, özellikle beklenmedik anlarda yapılan espriler, yanlış anlamalar ve ironi üzerine kurulmuştur. Mizahın kalitesi üzerine yapılan yorumlar, programın absürt komedi anlayışının izleyiciyi güldürmeyi başardığını göstermektedir. İronik ve eleştirel mizah kullanımıyla, astroloji gibi bilim dışı konuların ciddiye alınması ve burçlarla ilgili yapılan espriler izleyiciler tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Günlük mizah ve beklenmedik tepkiler de programın eğlenceli atmosferini güçlendiren unsurlar arasında yer almış, özellikle gündelik hayata dair mizahi bağlantılar izleyicinin dikkatini çekmiştir. Programın mizahi dili, bilgiyi erişilebilir hâle getirirken izleyiciyi eğlendirme konusunda başarılı bulunmuştur. Ancak bazı izleyiciler, mizahın bilimsel içeriğin önüne geçtiğini belirterek, bilginin daha ön planda olması gerektiğini ifade etmiştir.

Tablo-3: İzleyici Yorumlarında Mizahi Yaklaşım

Kategori	Öne Çıkan Yorumlar
Mizahın Kalitesi Üzerine Yorumlar	"Fizik profesörüne Mars retrosunu sorması, tam anlamıyla absürt komedi!" "Astrolog konusundaki espriler çok iyi, profesörün çaresizliği efsane!" "Galileo'nun mahkemede çark etmesi ve 'bende vertigo var' demesi öldürdü beni!"
İronik ve Eleştirel Mizah	"Astrolog başıma bir şey gelmez dedi ama ben hâlâ güvenemiyorum." "Burçlara inanmıyorum ama astroloğun kendine bile inanmaması çok komik." "Navigasyon ve PUBG, modern bilimin en büyük keşifleri!"
Günlük Mizah ve Beklenmedik Tepkiler	"Ehlen deyip sonra pardon demesi aşırı komik bir detaydı." "Okeye dördüncü bulamazdınız ama en azından kira derdi yoktu, harika!" "Astrolog başıma bir şey gelmez dedi ama pek de güvenemedim!"

c. İzleyici Etkileşimi ve Dijital Yayılma

Program, izleyiciler tarafından dijital medyada büyük ilgi görmüş ve paylaşılmaya değer bir içerik olarak değerlendirilmiştir. İçeriğin keşfedilmesi üzerine yapılan yorumlar, programın sosyal medya ve diğer dijital platformlar aracılığıyla yaygınlaştığını ve izleyicilerin farklı kaynaklardan bu içeriğe yönlendirildiğini göstermektedir. Türkiye özelinde yenilikçi bir format üzerine yapılan değerlendirmeler, programın özellikle absürt komedi ve bilim içeriklerini başarılı bir şekilde harmanladığını vurgulamaktadır.

Bölümlerin süresi ve yeni bölümler hakkında yapılan yorumlar, izleyicilerin programı düzenli olarak takip ettiğini ve yeni bölümleri büyük bir merakla beklediğini ortaya koymaktadır. Genel olarak bu yorumlar, programın dijital medya ortamında güçlü bir izleyici kitlesi oluşturduğunu ve etkileşimi yüksek bir içerik sunduğunu göstermektedir.

Tablo-4: İzleyici Yorumlarında etkileşim ve dijital yayılma

Kategori	Örnek Yorumlar
İçeriğin Keşfedilmesi Üzerine Yorumlar	"Evrin Ağacı'nın önerisiyle geldim, harika içerik!" "Bu seriyi nasıl yeni keşfettim, inanamıyorum!" "Samet'i özlediğim için buraya geldim, şimdi de İsmet'e bağımlı oldum."
Yenilikçi Format Üzerine Yorumlar	"Absürt komedi konusunda izlenebilecek 3-5 yapımdan biri bu da ülkemizde." "Ciddi komik olmak kolay değil, çok başarılı bir format." "Bu kadar kaliteli bir içerik izlemeyeli çok uzun zaman olmuştu."
Bölümlerin Süresi ve Yeni Bölümler Hakkında	"Çok güzel ama daha uzun olmalıydı!" "Keşke haftada bir bölüm gelse, dönüp dönüp aynı videoları izliyorum." "Yeni sezon ne zaman gelir?"

d. Toplumsal Eleştiri ve Eleştirel Düşünce

Program, yalnızca eğlenceli bir içerik sunmakla kalmayıp, toplumsal konulara yönelik eleştirel bir perspektif de ortaya koymaktadır. Eleştirel mizahın vurgulanması, özellikle bilim ve popüler inanışlar arasındaki farkları ele alan esprilerle izleyicilerin dikkatini çekmiş; kapitalizm, bilim ve astroloji gibi konular mizahi bir dille işlenerek eleştirel düşünmeyi teşvik etmiştir. Bilim ve toplumsal algılar üzerine yapılan yorumlar, programın bilim dışı inanışları tiye alarak toplumdaki bilimsel düşünce eksikliklerine dikkat çektiğini göstermektedir. Burçların popülerliğinden, bilim eğitiminin eksikliklerine kadar geniş bir yelpazede toplumsal eleştiri sunan program, sadece bilgi aktarmakla kalmayıp izleyiciyi düşünmeye yönlendiren bir içerik olarak konumlanmaktadır. Bu durum, programın bilim iletişimi açısından önemli bir işlev gördüğünü ve bilimsel konuların eleştirel bir çerçevede sunulabileceğini gösteren başarılı bir örnek oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo-5: İzleyici Yorumlarında Eleştirel Düşünce

Kategori	Örnek Yorumlar
Eleştirel Mizahın Vurgulanması	"Astrologları ciddiye alıp sorular sorması aslında harika bir hiciv." "Kapitalizm ve bilim karşılaştırması tam anlamıyla bir şaheser!" "Evrende yalnız mıyız sorusuna verilen 'Var' cevabı aşırı komik, ama düşündürücü."
Bilim ve Toplumsal Algılar	"İnsanların hâlâ burçlara bu kadar inanması ve programın bunu tiye alması mükemmel." "Günümüzde bilimden daha çok astrolojiye inanılıyor, bu program tam yerinde!" "Keşke eğitim sistemimizde de böyle eğlenceli bilim anlatımı olsaydı."

e. "Cunk on Earth" Karşılaştırmaları

Program birçok izleyici tarafından İngiliz yapımı "Cunk on Earth" ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalar genellikle üç ana kategoriye ayrılmaktadır. Olumlu benzetmeler, programın Türkçe bir versiyonunun gerekli olduğunu düşünen izleyiciler tarafından dile getirilmiş ve Kerem Özdoğan'ın (belgesel sunucusu) Philomena Cunk'a benzediği yorumları yapılmıştır. Taklit eleştirileri, bazı izleyicilerin programın orijinal

formata fazla yakın olduğu ve özgünlükten yoksun olduğu yönündeki düşüncelerini yansıtmaktadır. Uyarlamaya destek verenler ise formatın benzer olmasına rağmen başarılı bir şekilde uyarlandığını ve yerel izleyiciler için daha erişilebilir hale getirildiğini savunmaktadır. Genel olarak bu yorumlar programın uluslararası belgesel mizah formatlarıyla benzer yönleri olduğunu, ancak yerel bağlamda güçlü bir karşılık bulunduğunu göstermektedir.

Tablo-6: İzleyici Yorumlarında Uluslararası Format Kıyaslamaları

Kategori	Öne Çıkan Yorumlar
Olumlu Benzetmeler	"Türkçe bir 'Cunk on Earth' lazımdı, sonunda geldi!" "Bizim de bir Cunk on Earth'ümüz olmasa mıydı?" "Yerli Philomena Cunk kesinlikle Kerem Özdoğan olmalıydı."
Taklit Eleştirileri	"Philomena Cunk'un kıyafetine kadar çalınmasaydı bari." "Cunk on Earth'ü sevenin bunun kalitesiz versiyonunu seveceğini sanmıyorum." "Mimikler fazla yapay olmuş, Philomena'nın doğallığı burada yok."
Uyarlamaya Destek Verenler	"Orijinali olabilir ama güzel işlenmiş, bu yüzden sorun yok." "Eğer kaliteli bir şeyse kopyalanabilir, önemli olan bunu başarılı yapabilmek." "İngiliz versiyonunu sevsem de aksanı ağır geliyordu, bu ilaç gibi geldi!"

İsmet Ve - Evren & Bilim & Uzay & Dünya bölümü, izleyiciler tarafından genel olarak olumlu bir şekilde karşılanmıştır. Bilimsel içeriğin eğlenceli sunumu, geniş bir izleyici kitlesi tarafından beğenilmiş, ancak bazı izleyiciler bilimsel ciddiyetin korunması gerektiğini vurgulamıştır. Mizahi yaklaşım özellikle absürt komedi unsurlarıyla öne çıkmış ve izleyiciler tarafından oldukça başarılı bulunmuştur. Program dijital medya üzerinden büyük bir etkileşim yaratarak, izleyicilerin sıkça paylaşım yapmasına ve yeni bölümleri merakla beklemesine neden olmuştur. Ayrıca toplumsal eleştiri ve bilimsel sorgulamayı mizahi bir dille sunması, eleştirel düşünmeyi teşvik eden önemli bir unsur olarak değerlendirilmiştir.

“Evrin & İnsan & Yoğurt & Çağ” (Serinin 2. Bölümü)

"Evrin & İnsan & Yoğurt & Çağ", *İsmet Ve* serisinin ikinci bölümü olup evrim teorisi, insanın biyolojik ve kültürel gelişimi, beslenme alışkanlıkları ve yoğurdun tarih içindeki yeri gibi konuları mizahi bir dille ele alan 21 dakikalık bir videodan oluşmaktadır. İnsanın evrim süreci, doğal seçim, genetik miras ve modern yaşamın biyolojik etkileri gibi bilimsel temalar, esprili anlatımlarla izleyiciye sunulmaktadır. 2024 yılında YouTube üzerinden yayınlanan bu bölümde, bilim insanları ve akademisyenlerle yapılan röportajlar aracılığıyla evrimsel biyoloji ve antropoloji konularına değinilmiştir. Ayrıca yoğurdun insanlık tarihindeki yeri ve kültürel anlamı, mizahi anlatımın bir parçası olarak işlenmiş ve beslenme alışkanlıklarının evrimsel süreçle nasıl şekillendiği tartışılmıştır. Bilimsel bilgiyi eğlenceli bir dille sunan bu bölüm, toplumsal algılara yönelik eleştirel yaklaşımı ve absürt komediyle izleyiciler tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Video içeriğine dair analiz kullanılan dil, bilginin sunumu ve eleştirileri etrafında gerçekleşmiş, ardından izleyici yorumlarına tematik analiz yapılmıştır.

Video İçeriğinin Analizi

a. Mizahi ve İronik Dil Kullanımı

Belgesel, bilimsel terimleri ve evrim teorisini mizahi ve ironik bir üslupla sunarak izleyiciyi hem bilgilendirmekte hem de eğlendirmektedir. Ciddi bilimsel konular, beklenmedik mizahi müdahalelerle daha erişilebilir hale getirilmekte ve izleyici ile bilgi arasında etkileşimli bir bağ kurulmaktadır. Örneğin, “Darwin canlıların evrimleşerek bugüne kadar geldiğini iddia etti. Evrim Ağacı adını verdiği teorisiyle de YouTube’da popüler olmuştu.” ifadesinde, Darwin’in evrim teorisi çağdaş sosyal medya kültürüyle ilişkilendirilerek ironik bir bağlamda sunulmakta, böylece bilimsel bilginin dijital medya ortamındaki popülerleşme sürecine atıfta bulunmaktadır. Benzer şekilde, “Evrime dediğimiz şey daha çok kişisel bakım olabilir.” şeklindeki ifade, evrim gibi bilimsel bir sürecin mizahi bir dille kişisel gelişimle karşılaştırılması yoluyla gündelik yaşam pratikleriyle ilişkilendirilmekte ve izleyicinin konuya olan ilgisi artırılmaktadır.

b. Abartı ve Günlük Konuşma Dili

Programda bilimsel terimler ve süreçler, abartılı ifadeler ve gündelik sokak diliyle harmanlanarak sunulmakta, bu da izleyicinin karmaşık bilimsel kavramlarla daha rahat bir ilişki kurmasını sağlamaktadır. Bu yaklaşım, bilginin eğlenceli bir bağlamda sunulmasıyla izleyicinin dikkatini çekerken aynı zamanda bilgiye erişimi kolaylaştırmaktadır. Örneğin, “Doğal seçim ya da halk arasında bilinen adıyla doğal ereksiyon” ifadesinde, bilimsel bir terimin kasıtlı olarak yanlış telaffuz edilmesi hem mizahi bir unsur yaratmakta hem de izleyiciyi gülümseterek bilgiye karşı daha açık hale getirmektedir. Benzer şekilde, “İlk insanın estetik kaygısı yüzünden üşümemiz ne kadar doğru?” ifadesi, insan evrimindeki kılların dökülmesi gibi bilimsel bir süreci modern estetik kaygılarla ilişkilendirerek komik bir anlatı oluşturmaktadır. Bu tür dil kullanımı, izleyicinin bilimsel içerikle empati kurmasına ve bilgiyi daha kolay içselleştirmesine olanak tanır.

c. Post-Truth Bağlamında Bilginin Sunumu

Program post-truth çağında bilginin eğlenceli bir şekilde sunulmasını temsil etmekte, bilimsel doğrular mizah yoluyla izleyiciye aktarılmaktadır. Bu yaklaşım bilginin hem eğlenceli hem de erişilebilir hale getirilmesini sağlarken, izleyicinin konuya olan ilgisini artırmaktadır. Örneğin, “İnsan, kuyruksuz büyük maymunlar grubundan bir maymun türü” ifadesi, bilimsel bir gerçeği doğrudan sunarken, hemen ardından gelen mizahi tepkiler (“Bu beni çok üzdü”) izleyicinin bu gerçeklerle empati kurmasını kolaylaştırmakta ve bilgiyi daha yumuşak bir biçimde sunmaktadır. Benzer şekilde, “İlk insan seksi nasıl keşfetti?” gibi ifadeler, cinsellik gibi hem bilimsel hem de kültürel açıdan hassas kabul edilen konuları doğrudan ve alaycı bir dille ele alarak, toplumda tabu olarak görülebilecek alanların bile tartışmaya açılmasına katkı sağlamaktadır. Bu tarz bir anlatım, bilimsel bilginin sadece doğruluk temelinde değil, aynı zamanda toplumsal normlar ve kültürel yapılarla da etkileşim içinde sunulmasını mümkün kılmaktadır.

d. Toplumsal Eleştiri ve Hegemonik Söylem

Program evrim teorisi ve insanın gelişim süreci üzerinden toplumsal normlara ve bilimsel dogmalara eleştirel bir bakış sunmaktadır. Bilimsel bilginin sorgulanabilirliği ve değişen doğası, izleyiciye eleştirel düşünme becerisi kazandırmak amacıyla mizahi bir

üslupla ele alınmaktadır. Örneğin, “Bilim insanları yeni icatlar çıkarmaya, kafamızı karıştırmaya devam ediyordu” ifadesi, bilimin mutlak doğruluğunu sorgularken, izleyiciye bilginin sabit olmadığını ve sürekli değişen bir yapıya sahip olduğunu hatırlatmaktadır. Bu yaklaşım, bilimin yalnızca doğrular sunan bir disiplin olmanın ötesinde, sürekli gelişen ve dönüşen bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. Benzer şekilde, “Biz plastik cerrahlar biraz korkulacak cerrah türüyüz” ifadesi, modern tıbbın ve estetik anlayışının evrimle ilişkilendirilmesini sağlayarak, toplumsal güzellik anlayışlarını ve bu anlayışların bireyler üzerindeki etkilerini eleştirmektedir. Programın bu eleştirel dili hem bilime hem de toplumsal normlara karşı daha derin bir farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir.

İzleyici Etkileşimi ve Algısı

Videoya yapılan 529 yorum analiz edildiğinde şu temaların öne çıktığı görülmüştür:

Tablo-7: İzleyici Yorumlarında Temalar

Tema	Frekans	Öne çıkan yorumlar
Bilim	89	- Evrim Ağacı sayesinde bir güzel insan daha tanıdım. - Darwin'in evrim teorisi burada çok güzel açıklanmış. - Doğal seçim konusuna bu kadar basit ama etkili yaklaşılmış harika!
Mizah	22	- Doğal seçim yerine doğal ereksiyon demeleri beni güldürdü! - Bilim bu kadar eğlenceli anlatılabilir miydi? Harika! - Yoğurt keşfi kısmı beni bitirdi, çok komikti!
Etkileşim	12	- Katılıyorum, bilimi bu kadar eğlenceli anlatmak herkesin harcı değil. - Yorumlar arasında kayboluyorum, herkesin katkısı çok güzel. - Bu videoyu arkadaşlarımla paylaştım, herkes bayıldı!
Eleştiri	3	- Bazı espriler gereksizdi, konuyu dağıtıyor gibi hissettim. - Bilimsel ciddiyet biraz daha korunabilirdi. - Bazı kısımlar fazla uzatılmış, daha net olabilirdi.

Tablo *İsmet Ve* serisinin "Evrim & İnsan & Yoğurt & Çağ" bölümünün, bilimsel içeriği eğlenceli ve anlaşılır bir şekilde sunması sayesinde izleyiciler tarafından büyük ölçüde beğenildiğini göstermektedir. Bilim ve mizah dengesi başarılı bir şekilde sağlanmış, ancak bazı izleyiciler bilimsel içeriğin daha ön planda olması gerektiğini belirtmiştir. Eleştirel yorumlar düşük seviyede kalmış, ancak bazı izleyiciler bazı esprilerin konuyu dağıttığını veya bilimsel ciddiyetin daha fazla korunması gerektiğini ifade etmiştir.

"Evrim & İnsan & Yoğurt & Çağ" bölümü, evrim teorisi, insanın biyolojik ve kültürel gelişimi, beslenme alışkanlıkları ve yoğurdun tarih içindeki yeri gibi konuları mizahi bir dille ele almaktadır. Bölüme gelen 529 izleyici yorumu, programın izleyici üzerindeki etkisini anlamak açısından beş temel kategori altında incelenmiştir: bilimsel içerik, mizahi yaklaşım, izleyici etkileşimi, toplumsal eleştiri ve karşılaştırmalar.

a. Bilimsel İçerik

"Evrim & İnsan & Yoğurt & Çağ" bölümü, evrim teorisi, doğal seçim, genetik miras ve insanın biyolojik-kültürel gelişimi gibi konuları popüler bilim formatında ele almıştır. Bölümde evrim süreci bilimsel referanslarla açıklanırken, konunun daha anlaşılır hâle gelmesi için mizahi ve metaforik anlatım teknikleri kullanılmıştır. İzleyici yorumları incelendiğinde, bilimsel içerikle ilgili görüşler üç ana tema etrafında toplanmaktadır: (1)

Evrım ve Doğal Seçilimin Açıklanma Biçimi, (2) Evrim Ağacı ve Bilimsel Popülerleşme, (3) Bilimsel İçeriğin Mizahi Sunumu.

Program, evrim teorisini ve doğal seçilimi sade ve anlaşılır bir dille sunarak izleyicilerin ilgisini çekmiştir. “Darwin’in evrim teorisi burada çok güzel açıklanmış.” ve “Doğal seçim konusuna basit ama etkili yaklaşılması harika!” gibi yorumlar, bilimsel bilgiyi erişilebilir kılma stratejisinin başarılı olduğunu göstermektedir. Program, Evrim Ağacı gibi popüler bilim platformlarıyla benzer bir etki yaratmış ve izleyicilerin bilimsel içeriğe ilgisini artırmıştır. “Evrım Ağacı sayesinde bir güzel insan daha tanıdım.” ve “Bu bölüm Evrim Ağacı videoları kadar bilgilendirici olmuş, hem de daha eğlenceli!” yorumları, programın bilim iletişimde etkili olduğunu göstermektedir. İzleyiciler, programın mizahi anlatımını beğenmiş, bunun bilimi daha anlaşılır kıldığını belirtmiştir. “Bilim bu kadar eğlenceli anlatılabilir miydi? Harika!” gibi yorumlar, mizahın bilgilendirici etkisini vurgulamaktadır. Ancak bazı izleyiciler mizah dozunun azaltılması gerektiğini düşünmektedir. Evrim & İnsan & Yoğurt & Çağ bölümü, evrim teorisini eğlenceli ve etkili bir şekilde sunmuş, izleyiciler tarafından olumlu karşılanmıştır. Bilimsel içeriğin sadeleştirilmesi, mizahi anlatımın bilgilendiriciliği ve popüler bilim platformlarıyla kurduğu paralellik, programın bilim iletişimi açısından başarılı bir örnek olduğunu göstermektedir.

Tablo-8: İzleyici Yorumlarında Bilimsel İçerik Açısından Tematik Analiz

Tema	Örnek Yorumlar
Evrım ve Doğal Seçilimin Açıklanma Biçimi	- "Darwin'in evrim teorisi burada çok güzel açıklanmış." - "Doğal seçim konusuna bu kadar basit ama etkili yaklaşılması harika!"
Evrım Ağacı ve Bilimsel Popülerleşme	- "Evrım Ağacı sayesinde bir güzel insan daha tanıdım." - "Bu bölüm, Evrim Ağacı videoları kadar bilgilendirici olmuş, hem de daha eğlenceli!"
Bilimsel İçeriğin Mizahi Sunumu	- "Bilim bu kadar eğlenceli anlatılabilir miydi? Harika!" - "Hem güldüm hem öğrendim, keşke okuldaki dersler de böyle olsaydı."

b. Mizahi yaklaşım

Bölüm, bilimsel konuları absürt komedi ve ironiyle ele alarak izleyiciler tarafından büyük ölçüde olumlu karşılanmıştır. Mizah bilginin daha eğlenceli ve akılda kalıcı hâle gelmesini sağlarken, üç temel tema öne çıkmaktadır: absürt komedi ve beklenmedik espriler, ironik ve eleştirel mizah, gündelik mizah ve dil oyunları. Absürt komedi, bilimin katı ve akademik algısını kırarak izleyicinin öğrenme sürecini eğlenceli bir deneyime dönüştürmüştür. Örneğin, “Doğal seçim yerine doğal ereksiyon demeleri beni güldürdü!” gibi yorumlar, beklenmedik esprilerin izleyiciyi şaşırtarak ilgisini artırdığını göstermektedir. Ironik ve eleştirel mizah, bilimsel yanlış anlamaları ve toplumsal inanışları hicvederek eleştirel bir bakış açısı sunmuştur. “Evrımı öğrenmeyi yasaklayarak evrimi durduracağımızı düşünmemiz bile tersine evrimin kanıtı!” yorumu, programın yalnızca öğretici değil, aynı zamanda düşündürücü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Gündelik mizah ve dil oyunları, bilimi günlük yaşamla ilişkilendirerek izleyicinin programa bağlanmasını sağlamıştır. “Hem güldüm hem öğrendim, keşke okuldaki dersler de böyle olsaydı.” gibi yorumlar, eğlenceli anlatımın bilimi daha erişilebilir kıldığını ortaya koymaktadır. Genel olarak programın mizahi yaklaşımı, bilimsel bilgiyi yaygınlaştırmada etkili bir strateji olarak değerlendirilmiştir.

Tablo-9: İzleyici yorumlarında Mizahi Yaklaşım Açısından Tematik Analiz

Tema	Örnek Yorumlar
Absürt Komedi ve Beklenmedik Espriler	- "Doğal seçim yerine doğal ereksiyon demeleri beni güldürdü!" - "Yoğurt keşfi kısmı beni bitirdi, çok komikti!" - "Kromozomlar, doğal seçim ve seks konusunda böyle rahat konuşulan başka bir belgesel var mı acaba?"
İronik ve Eleştirel Mizah	- "Evrimi öğrenmeyi yasaklayarak evrimi durduracağımızı düşünmemiz bile tersine evrimin kanıtı!" - "Bu belgesel, bilime inanmayanlara mükemmel bir cevap olmuş." - "Kapitalizm ve bilim karşılaştırması tam anlamıyla bir şaheser!"
Gündelik Mizah ve Dil Oyunları	- "Bilim bu kadar eğlenceli anlatılabilir miydi? Harika!" - "Hem güldüm hem öğrendim, keşke okuldaki dersler de böyle olsaydı." - "Evrinin sırrını çözmek için cips yemenin sesini duyamayanlar topluluğu olarak toplanalım!"

c. *İzleyici Etkileşimi ve Dijital Yayılma*

Bölüm sosyal medya ve popüler bilim platformları aracılığıyla geniş bir kitleye ulaşarak görece yüksek izleyici etkileşimi sağlamıştır. İzleyiciler programı sosyal medya önerileriyle keşfetmiş ve paylaşarak yayılmasına katkıda bulunmuştur. “Evrim Ağacı’ndan geldim, iyi ki de gelmişim!” gibi yorumlar, programın organik yayılımını desteklemektedir.

Yorumlarda aktif tartışmaların olması, izleyicilerin bilimsel konulara dair düşüncelerini paylaşmalarını sağlamış ve topluluk içinde etkileşimi artırmıştır. “Bilimsel konuların bu kadar eğlenceli bir şekilde tartışılması çok hoşuma gitti!” yorumu, bu katılımın bir göstergesidir. *İsmet Ve* serisinin mizahi anlatımı, bilimsel içeriklerin daha erişilebilir hâle gelmesine katkı sağlamakta ve dijital platformlarda yüksek etkileşimle karşılık bulmaktadır. Örneğin, çalışmada analiz edilen iki bölüm, sırasıyla 567 bin ve 439 bin izlenme elde etmiş, 990 izleyici yorumu içermiştir. Bu sayılar, YouTube’da yayımlanan birçok ciddi bilim belgeseline kıyasla yüksek bir izlenme ve etkileşim oranına işaret etmektedir. Ayrıca bölüm tekrar izlenme ve paylaşılma eğilimi göstermiştir. “Bu videoyu arkadaşlarımla paylaştım, herkes bayıldı!” gibi yorumlar, programın hem eğlenceli hem de bilgilendirici olduğu için izleyiciler tarafından tekrar izlendiğini ve önerildiğini ortaya koymaktadır.

Tablo-10: İzleyici yorumlarında İzleyici Etkileşimi Açısından Tematik Analiz

Tema	Örnek Yorumlar
Sosyal Medya ve Organik Yayılım	- "Evrim Ağacı’ndan geldim, iyi ki de gelmişim!" - "Bu seriyi nasıl yeni keşfettim, inanamıyorum!" - "YouTube algoritması bu defa iyi iş çıkardı, karşıma harika bir içerik çıkardı!"
İzleyici Katılımı ve Yorumlarda Etkileşim	- "Yorumlar arasında kayboldum, herkesin katkısı çok güzel." - "Bilimsel konuların bu kadar eğlenceli bir şekilde tartışılması çok hoşuma gitti!" - "Bu videoyu izledikten sonra Evrim Ağacı’ndaki makaleleri de okumaya başladım."
Bölümün Tekrar İzlenme ve Paylaşılma Eğilimi	- "Bu videoyu arkadaşlarımla paylaştım, herkes bayıldı!" - "Öğrencilerime bu bölümü tavsiye ettim, bilim böyle anlatılmalı!" - "İlk izlediğimde çok güldüm, ikinci izleyişimde ise gerçekten ne kadar bilim dolu olduğunu fark ettim."

d. Toplumsal Eleştiri ve Eleştirel Düşünce

Bölüm yalnızca bilimsel bilgi sunmakla kalmayıp, toplumsal inanışları ve hegemonik söylemleri mizahi bir dille eleştirmiştir. Bilim karşıtlığı, modern toplumun bilgiye yaklaşımı ve popüler inanışlarla bilim arasındaki gerilimler sorgulanarak izleyiciler düşünmeye teşvik edilmiştir. Bilim karşıtlığı ve toplumsal bilgi algısı, evrim teorisine yönelik yanlış anlamaları mizahi bir dille ele alarak çarpıklıkları ortaya koymuştur. “Evrimi öğrenmeyi yasaklayarak evrimi durduracağımızı düşünmemiz bile tersine evrimin kanıtı!” gibi yorumlar, programın eleştirel yaklaşımını desteklemektedir. Modern toplumun bilime bakışı, evrim ve bilim konularına yönelik toplumsal algıyı mizahi bir çerçevede ele almıştır. “Kapitalizm ve bilim karşılaştırması tam anlamıyla bir şaheser!” yorumu, programın bilimsel düşüncenin toplum içindeki konumunu sorgulayan yapısını vurgulamaktadır. Hegemonik söylemlerin mizahi eleştirisi, bilim karşıtı popüler inanışları ve otoriter bilgi üretim mekanizmalarını eleştirmiştir. “Bilimi yasaklayan zihniyetler, kendi hayatlarını bilim sayesinde sürdürüyor. Ne büyük çelişki!” yorumu, programın bu eleştiriyi nasıl işlediğini göstermektedir. Genel olarak, program bilim ve toplum arasındaki gerilimleri eleştirerek izleyicileri eleştirel düşünmeye yönlendiren bir yaklaşım sergilemiştir.

Tablo-11: İzleyici Yorumlarında Toplumsal Eleştiri ve Eleştirel Düşünce Açısından Tematik Analiz

Tema	Örnek Yorumlar
Bilim Karşıtlığı ve Toplumsal Bilgi Algısı	- "Evrimi öğrenmeyi yasaklayarak evrimi durduracağımızı düşünmemiz bile tersine evrimin kanıtı!" - "Bu belgesel, bilime inanmayanlara mükemmel bir cevap olmuş." - "İnsanların hâlâ evrim konusunda tartışıyor olması bile başlı başına bir deney gibi!"
Modern Toplumun Evrim ve Bilime Bakışı	- "Kapitalizm ve bilim karşılaştırması tam anlamıyla bir şaheser!" - "Günümüzde bilime değil, burçlara daha fazla inanılıyor. Bu program bunu mükemmel işlemiş." - "Evrim teorisini ciddiye almayanların en çok evrimsel süreçten faydalandığını görmek çok ironik."
Hegemonik Söylemlerin Mizahi Eleştirisi	- "Bilimi yasaklayan zihniyetler, kendi hayatlarını bilim sayesinde sürdürüyor. Ne büyük çelişki!" - "Bütün dünya evrim teorisini kabul etmiş ama biz hâlâ tartışıyoruz. Kendi evrimimizi durdurmuşuz!" - "Evrim konusunda hep 'Ama bu sadece bir teori' diyenler, televizyonun nasıl çalıştığını sorgulamıyor!"

e. Cunk on Earth ile Karşılaştırmalar

Bölüm izleyiciler tarafından yine İngiliz yapımı Cunk on Earth ile karşılaştırılmış, yerel uyarılama açısından değerlendirilmiştir. Programın bu tür içeriklerin Türkçede yapılması açısından önemli olduğu vurgulanırken, bazı izleyiciler formatın fazla benzer olduğu yönünde eleştirilerde bulunmuştur. Cunk on Earth ile benzerlikler, programın mizahi belgesel formatını başarılı bir şekilde uyarladığını gösterirken, “Türkçe bir Cunk on Earth lazımdı, sonunda geldi!” gibi yorumlar bu benzerliği olumlu bir gelişme olarak değerlendirmiştir. İlk bölüme benzer şekilde taklit eleştirileri, programın sunum tarzı ve görsel öğelerinin özgünlükten uzak olduğu yönünde yapılmıştır. “Philomena Cunk’un kıyafetine kadar çalınmasaydı bari.” gibi yorumlar, özgünlük konusunda daha farklı bir yaklaşım bekleyen izleyicilerin eleştirisini yansıtmaktadır. Yerel uyarılama ve yenilikçi format açısından, bazı izleyiciler programın Türk kültürüne uygun şekilde uyarlandığını düşünmektedir. “Eğer kaliteli bir şeyse kopyalanabilir, önemli olan bunu başarılı yapabilmek.” yorumu, programın esinlenmesine rağmen yerel izleyiciye hitap ettiğini

göstermektedir. Genel olarak, program uluslararası bir formatı temel alsa da yerel dinamiklere uyarlanarak özgün bir içerik sunduğu yönünde değerlendirilmiştir.

Tablo-12: İzleyici Yorumlarında Karşılaştırmalar Açısından Tematik Analiz

Tema	Örnek Yorumlar
Cunk on Earth ile Benzerlikler	- "Cunk on Earth'ü hatırlattı ama Türk mizahıyla çok iyi olmuş." - "Bizim de bir Cunk on Earth'ümüz olmasa mıydı? Bence harika olmuş!" - "Türkçe bir Cunk on Earth lazımdı, sonunda geldi!"
Taklit Eleştirileri ve Özgünlük Tartışması	- "Philomena Cunk'un kıyafetine kadar çalınmasaydı bari." - "Cunk on Earth'ü sevenin bunun kalitesiz versiyonunu seveceğini sanmıyorum." - "Mimikler fazla yapay olmuş, Philomena'nın doğallığı burada yok."
Türkçe İçeriklerdeki Yenilikçi Format ve Yerel Uyarlama	- "Orijinali olabilir ama güzel işlenmiş, bu yüzden sorun yok." - "Eğer kaliteli bir şeyse kopyalanabilir, önemli olan bunu başarılı yapabilmek." - "İngiliz versiyonunu sevsem de aksanı ağır geliyordu, bu ilaç gibi geldi!"

Genel bir değerlendirme yapıldığında elde edilen bulgular ışığında araştırmanın sorularının yanıtlanması ve hipotezlerin kontrol edilmesini şu şekilde yapmak mümkündür:

İsmet Ve gibi mizahi belgeseller, toplumsal meseleleri eğlenceli bir formatta sunarak izleyici algısını nasıl etkiler? Bulgular, mizahi anlatımın bilimsel konulara ilgiyi artırdığını, eleştirel düşünmeyi teşvik ettiğini ve toplumsal meselelere yönelik farkındalık yarattığını göstermektedir. Ancak bazı izleyiciler, mizahın bilimsel ciddiyeti azalttığını belirtmiştir. Post-truth çağında, mizahi belgesel formatının toplumsal eleştiri ve farkındalık yaratma gücü nedir? Dijital medya ortamındaki etkileşimler ve tematik analiz sonuçları, mizahi belgesellerin bilim karşıtı söylemleri hiciv yoluyla eleştirdiğini ve hegemonik bilgi yapılarını sorgulattığını ortaya koymaktadır. Program, toplumsal eleştiri ve farkındalık yaratma işlevini güçlü bir şekilde yerine getirmiştir. Dijital medya ortamında *İsmet Ve*'nin izleyici etkileşimleri, programın toplumsal etkisini nasıl şekillendirir? İzleyici yorumlarının yoğunluğu ve tematik analiz bulguları, programın bilimsel içeriklerin popülerleşmesine katkı sağladığını ve dijital medya ortamında geniş bir tartışma alanı yarattığını göstermektedir. YouTube yorumları üzerinden gerçekleştirilen analiz, mizahi belgesellerin dijital kamusal alanda bilimsel bilginin yayılımını artırabileceğini ortaya koymaktadır. *İsmet Ve*'nin mizahi ve ironik dili, hegemonik söylemlerin sorgulanmasına nasıl katkı sağlar? Program, bilim dışı inanışları (astroloji, bilim karşıtlığı vb.) mizahi bir dille eleştirerek hegemonik söylemlere karşı alternatif bir anlatı üretmiştir. Bu durum, izleyiciler arasında bilimsel bilgiye yönelik farkındalık yaratılmasını ve eleştirel düşüncenin teşvik edilmesini sağlamaktadır.

Çalışmada geliştirilen hipotezler, *İsmet Ve* serisinin iki bölümüne ilişkin içerik çözümlemesi ve YouTube yorumlarının tematik analizi doğrultusunda değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, örneklem dahilindeki veriler ışığında hipotezlerin büyük ölçüde desteklendiğini göstermektedir. *İsmet Ve*, eğlenceli ve mizahi diliyle izleyicilerin toplumsal meselelere yönelik ilgisini artırır ve eleştirel düşünmeyi teşvik eder hipotezi, analiz edilen izleyici yorumlarında toplumsal eleştiri, bilimsel farkındalık ve mizah aracılığıyla düşünmeye yönlendirme temalarının ağırlık kazanmasıyla büyük oranda doğrulanmıştır. Aynı şekilde, mizahi belgesel formatı, post-truth çağında bilgiye duyulan güveni sarsmadan, toplumsal farkındalık yaratmada etkili bir araçtır hipotezi de izleyici

yorumlarındaki olumlu geri bildirimler doğrultusunda desteklenmiştir. Bununla birlikte bazı izleyiciler, mizahın bilimsel ciddiyeti gölgeleme riski taşıdığını ifade etmiş, bu da mizah ile bilgi güvenilirliği arasında hassas bir denge gerektirdiğini ortaya koymuştur. Dijital medya platformlarında *İsmet Ve*'ye yönelik izleyici yorumları ve paylaşımlar, belgeselin kamusal tartışma alanı yaratma kapasitesini güçlendirir hipotezi kapsamında, YouTube yorumlarında programın bilimsel konulara dair aktif tartışmalara zemin hazırladığı ve paylaşım eğilimlerinin yüksek olduğu görülmüştür. *İsmet Ve* serisi, mizahi anlatımı sayesinde hegemonik söylemleri sorgulayan alternatif bir kamusal alan oluşturur hipotezi de programın kapitalizm, bilim karşıtlığı ve toplumsal normlara yönelik mizahi eleştirileriyle örtüşmektedir. İzleyici yorumları da bu sorgulayıcı yaklaşımın izleyici nezdinde karşılık bulduğunu göstermektedir.

Ancak, bu sonuçlar yalnızca *İsmet Ve* serisinin iki bölümüne ve bu bölümlere yapılan 990 yoruma dayalıdır; dolayısıyla bulgular, tüm mizahi belgesel türlerine veya daha genel medya pratiklerine genellenemez. Çalışmanın veri kaynakları, kapsamı ve yöntemsel sınırları dikkate alındığında, elde edilen sonuçlar belirli bir örnek üzerinden mizahi belgesellerin potansiyelini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, benzer temalarda klasik bilimsel belgesellerle karşılaştırmalı analizler yapılmadıkça, bu tür yapıların bilgi aktarımı üzerindeki etkisine dair daha geniş genellemeler yapmak temkinli biçimde ele alınmalıdır.

Sonuç

Post-truth çağında, bilgiye erişim ve sunum biçimleri önemli dönüşümler geçirirken, mizahi belgeseller, karmaşık bilimsel ve toplumsal konulara yönelik ilgi uyandıran bir medya aracı olarak giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu çalışma, Türk yapımı mizahi belgesel serisi *İsmet Ve*'nin bilimsel bilginin sunumunu nasıl dönüştürdüğünü ve izleyiciler üzerindeki etkisini incelemektedir. Mizah ve hicvi kullanarak geleneksel bilim iletişimi yöntemlerine meydan okuyan seri, doğruluk ilkesini koruyarak alternatif bir bilim iletişimi biçimi sunmaktadır.

Bu çalışmanın bulguları, *İsmet Ve* gibi mizahi belgesellerin çağdaş bilim iletişiminde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bilimsel söyleme mizahı entegre eden seri, izleyicileri başarılı bir şekilde cezbetmekte, erişilebilirliği artırmakta ve eleştirel düşünmeyi teşvik etmektedir. Ancak araştırma aynı zamanda mizah ile bilimsel güvenilirlik arasındaki dengeyi sağlama konusunda bazı zorluklara da işaret etmektedir. Mizah, katılımı artırırken, bilimsel içeriğin ciddiyetinin azalabileceği algısını da yaratabilir. Bu durum mizahi bilim iletişiminde dikkatli bir çerçeveleme ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, çalışmada gözlemlenen güçlü izleyici etkileşimi, mizahi belgesellerin dijital ortamlarda bilim okuryazarlığını teşvik etmek için etkili araçlar olabileceğini göstermektedir. Çevrimiçi içeriğin etkileşimli ve paylaşılabılır doğası, bilimsel mesajların yayılmasını sağlayarak post-truth çağında yanlış bilgilere karşı bir karşı-anlatı sunmaktadır.

Gelecekteki araştırmalar, *Cunk on Earth* gibi diğer mizahi bilim belgeselleriyle karşılaştırmalı içerik ve izleyici analizleri gerçekleştirerek, farklı kültürel bağlamların mizahi bilim içeriklerinin alımlanmasını nasıl etkilediğini inceleyebilir. Ayrıca klasik belgesel formatlarıyla mizahi belgesellerin bilgi aktarımı, güvenilirlik algısı ve kamu bilim okuryazarlığı üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı biçimde ele alan nicel ve nitel

çalışmaların yapılması alana önemli katkılar sunacaktır. Bu tür çalışmalar, mizahın bilginin ciddiyetine zarar vermeden nasıl işlevsel hale gelebileceğini daha geniş örneklerle değerlendirme imkânı sağlayacaktır.

Extended Abstract

Introduction

The post-truth era has profoundly transformed how information is produced, disseminated, and consumed. With the growing influence of digital media, narratives that mix fact and entertainment are increasingly shaping public discourse. Humorous documentaries that engage critically with scientific topics have become more popular as an alternative way to communicate science. This study examines the "*İsmet Ve*" series, a Turkish humorous documentary that addresses scientific and social issues through satire and irony. It explores how this series functions within the post-truth context, analyzing how it presents scientific knowledge, shapes audience perceptions, and fosters engagement in digital media environments.

Objectives and Research Questions

The study aims to contribute to media sociology and science communication by analyzing how humorous documentaries facilitate scientific knowledge dissemination while challenging dominant narratives. The primary research questions include:

- How do humorous documentaries like *İsmet Ve* influence audience perceptions of social and scientific issues?
- What role does humour play in constructing public engagement with science in the post-truth era?
- How does *İsmet Ve*'s satirical and ironic language contribute to questioning hegemonic narratives?

Theoretical Framework

The study is grounded in post-truth communication, science popularization, and media sociology theories. Following Nichols' (2024) insights on documentary forms, it examines how *İsmet Ve* employs alternative storytelling mechanisms—similar to mockumentaries—to engage viewers in scientific discourse. The research also draws from McLuhan's (1964) perspective on media as extensions of human perception, emphasizing how digital platforms shape contemporary audience engagement with science.

Methodology

A qualitative thematic analysis was conducted on 990 YouTube comments from two selected episodes of *İsmet Ve*:

- "Evren & Bilim & Uzay & Dünya" (Universe, Science, Space & Earth)
- "Evrimsel & İnsan & Yoğurt & Çağ" (Evolution, Humans, Yogurt & Age)

Using Braun & Clarke's (2006) thematic analysis framework, comments were coded and categorized into five major themes:

- Scientific Knowledge and Educational Content
- Humorous Approach and Absurd Comedy
- Digital Engagement and Audience Interaction
- Social Critique and Hegemonic Narratives
- International Comparisons and Format Similarities

A test-retest approach was applied for coding reliability, ensuring thematic consistency.

Findings

The thematic analysis of audience responses revealed significant insights:

Humour as a Science Communication Tool

The findings indicate that humour enhances audience interest in scientific topics and makes complex concepts more accessible. Many comments emphasized how the series transformed scientific discourse into an engaging narrative, increasing viewers' willingness to explore scientific discussions.

- "I never thought I would laugh while learning about evolution!"
- "Science should always be explained like this—fun and thought-provoking!"

However, some viewers critiqued the use of humour, arguing that it undermines the credibility of scientific information:

- "I get that it is funny, but I wish they took science a little more seriously."

This highlights an inherent tension in balancing humour with scientific integrity.

Post-Truth and Public Engagement

The series effectively engages audiences in critical discussions on science, misinformation, and pseudoscience. Viewers frequently commented on how the program challenged astrology, conspiracy theories, and pseudoscientific beliefs:

- "This show is a great answer to those who still believe in astrology!"
- "Mocking flat-Earth theories is the only way to deal with them!"

This demonstrates how humorous documentaries can act as a counter-narrative in the post-truth era, encouraging audiences to question misinformation.

Digital Media, Interactivity, and Social Dialogue

Audience engagement extended beyond passive consumption, as viewers actively participated in discussions. The interactive nature of YouTube enabled a collective critical dialogue:

- "I found this episode through a science forum—amazing discussions happening here!"
- "The comment section is as fun as the video itself!"

This suggests that digital platforms amplify the reach and impact of humorous science communication.

Challenging Hegemonic Narratives

The series does not merely communicate scientific knowledge; it also engages in social critique. Many comments acknowledged its satirical approach to power structures, capitalism, and institutional authority:

- "Brilliant critique of how science is controlled by elite institutions!"
- "This show should be mandatory for people who do not question the system."

Thus, *İsmet Ve* serves as an alternative public sphere where humour becomes a means of challenging dominant ideologies.

International Comparisons and Cultural Adaptation

A recurring theme in the comments was the comparison between *İsmet Ve* and the British series Cunk on Earth. While some viewers appreciated the adaptation, others criticized it as a direct imitation:

- "It is basically a Turkish Cunk on Earth, but that's not a bad thing!"
- "I love Philomena Cunk, and this is a great local version!"

This highlights how global media formats influence local productions, raising questions about originality versus adaptation.

Conclusion

The study underscores the potential of humorous documentaries in the post-truth era as a double-edged tool: while they increase engagement and critical thinking, they also pose risks of trivializing scientific content. The findings suggest that *İsmet Ve* effectively bridges science and entertainment, fostering science literacy and social critique within digital communities.

However, for humorous science documentaries to be fully effective, they must navigate three key challenges:

- **Maintaining Scientific Integrity:** Ensuring that humour does not distort or oversimplify facts.
- **Encouraging Public Engagement Without Misinformation:** Facilitating constructive discussions without reinforcing post-truth relativism.
- **Adapting to Cultural and Linguistic Contexts:** Addressing local audience expectations while staying true to original scientific narratives.

Ultimately, *İsmet Ve* provides a compelling case study on how humour can be harnessed to navigate the complexities of post-truth communication, science literacy, and public engagement in the digital age.

Etik Beyanı: Yazar çalışmanın etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığını beyan etmektedir. Aksi bir durumun tespiti halinde Kastamonu İletişim

Araştırmaları Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Yazar Katkı Oranı Beyanı: Çalışma tek yazarlı olup, yazarın katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

- Alpay, Y. (2020). Hakikat askıda, *Pasajlar Dergisi: Post-Truth Çağı*, 4(2), 13-16.
- Aufderheide, P. (2007). *Documentary film: A very short introduction*. Oxford University Press.
- BAFTA. (2023). *Nominees for Best Comedy Series*. <https://www.bafta.org>
- Baudrillard, J. (2011). *Simulacra and simulation* (S. F. Glaser, Trans.). University of Michigan Press. (Originally published in 1981).
- Billig, M. (2005). *Laughter and ridicule: Towards a social critique of humour*. Sage.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brooker, C. (Director). (2022). *Cunk on Earth* [TV series]. Netflix.
- Chattoo, C. B. (2018). *Documentary and communication*. Oxford Bibliographies in Communication. <https://doi.org/10.1093/obo/9780199756841-0207>
- Chattoo, C. B. (2020). *A comedian and an activist walk into a bar: The serious role of comedy in social justice*. University of California Press.
- Chattoo, C. B. (2020). *Story movements: How documentaries empower people and inspire social change*. Oxford University Press.
- Chauhan, A. (2024). Deconstructing true crime, reconstructing 'truth': An analysis of Netflix's *Conversation with a Killer: The Ted Bundy Tapes*. *Vantage Journal of Thematic Analysis*, 5(1), 45-67. <https://doi.org/10.52253/vjta.2024.v05i01.05>
- Fujimura, J. H., & Holmes, C. J. (2019). Staying the course: On the value of social studies of science in resistance to the "post-truth" movement. *Sociological Forum*, 34(1), 1251-1263.
- Fuller, S. (2018). *Post-truth: Knowledge as a power game*. Anthem Press.
- Harambam, J., Grusauskaite, K., & de Wildt, L. (2022). Poly-truth, or the limits of pluralism: Popular debates on conspiracy theories in a post-truth era. *Public Understanding of Science*, 31(6), 784-798.
- Hehir, J. (Director). (2020). *The Last Dance* [TV series]. ESPN/Netflix.
- Hess, D. J. (2020). The sociology of ignorance and post-truth politics. *Sociological Forum*, 35(1), 241-249.

- Hight, C. (2010). *Television mockumentary: Reflexivity, satire and a call to play*. Manchester University Press.
- Hight, C. (2010). *Television mockumentary: Reflexivity, satire and a call to play*. Manchester University Press.
- Koch, J. J. I. (2023). The truth of reenactments: Reliving, reconstructing, and contesting history in documentaries on genocide. *Studies in Documentary Film*, 17(3), 320–337.
- Kopf, R. K., Nimmo, D. G., Ritchie, E. G., & Martin, J. K. (2019). Science communication in a post-truth world. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 17(6), 310–312.
- Lewandowsky, S., Ecker, U. K., & Cook, J. (2017). Beyond misinformation: Understanding and coping with the "post-truth" era. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 6(4), 353–369.
- Li, S. (2023). An analysis of immersive communication in VR documentary: A case study of *Planet Earth II*. *Communications in Humanities Research*, 16(1), 110–115. <https://doi.org/10.54254/2753-7064/16/20230535>
- Lima, N. W., & Nascimento, M. M. (2022). Not only why but also how to trust science: Reshaping science education based on science studies for a better post-pandemic world. *Science & Education*, 31(1), 1–20.
- Lima, N. W., Vazata, P. A. V., Ostermann, F., de Holanda Cavalcanti, C. J., & Guerra, A. (2019). Science education in post-truth age: Metaphysical reflections from Bruno Latour's science studies. *Revista Brasileira de Pesquisa em Educação em Ciências*, 19(1), 191–224.
- McIntyre, L. (2018). *Post-truth*. MIT Press.
- McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man*. McGraw-Hill.
- Nichols, B. (2024). *Introduction to documentary*. Indiana University Press.
- Palliser, A., & Dodson, G. (2019). Avoiding post-truth environmental conflict in New Zealand: Communicating uncertainties in endangered species science. *Journal of Science Communication*, 18(4), A05.
- Pariser, E. (2011). *The filter bubble: What the Internet is hiding from you*. Penguin Press.
- Rhodes, G. D., & Springer, J. P. (Eds.). (2006). *Docufictions: Essays on the intersection of documentary and fictional filmmaking*. McFarland.
- Roscoe, J., & Hight, C. (2001). *Faking it: Mock-documentary and the subversion of factuality*. Manchester University Press.
- Roscoe, J., & Hight, C. (2001). *Faking it: Mock-documentary and the subversion of factuality*. Manchester University Press.
- Rosenthal, A., & Corner, J. (Eds.). (2005). *New challenges for the documentary*. Manchester University Press.

- Rotten Tomatoes. (2023). *Cunk on Earth*.
https://www.rottentomatoes.com/tv/cunk_on_earth
- Syofyan, D. (2019). Literary criticism in the post-truth era. *Andalas International Journal of Socio-Humanities*, 1(1), 25–36.
- Valladares, L. (2022). Post-truth and education: STS vaccines to re-establish science in the public sphere. *Science & Education*, 31(5), 1311–1337.
- Wang, H. (2022). Providing public access to archival materials and the problem of fact-checking in the post-truth era. *Social Science Quarterly*, 103(7), 1750–1764.
- Webb, H., & Jirotko, M. (2017). Nuance, societal dynamics, and responsibility in addressing misinformation in the post-truth era: Commentary on Lewandowsky, Ecker, and Cook. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 6(4), 414–417. <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.10.001>
- Zemanek, E. (2022). Between fragility and resilience: Ambivalent images of nature in popular documentaries with David Attenborough. *The Anthropocene Review*, 9(2), 139–160.